

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

De sporen van de 'grote' oorlog archeologisch onderzocht.

**Proefsleuvenonderzoek aan de Kroonaardstraat-Campagnebos
(Wijtschate, prov. West-Vlaanderen)**

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2014

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,
Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Published by the Flanders Heritage Agency
Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed
Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel
tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

© Onroerend erfgoed, B-1210 Brussel (tenzij anders vermeld - except stated otherwise) - 2012.

ISSN 1371-4678

D/2014/6024/12

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

De sporen van de 'grote' oorlog archeologisch onderzocht.

*Proefsleuvenonderzoek aan de Kroonaardstraat-Campagnebos
(Wijtschate).*

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde
archeoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Proefsleuvenonderzoek aan de Kroonaardstraat (Wijtschate).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Heuvelland

Adres: Kroonaardstraat

Kadaster: Afdeling: 1ste Afd.

Sectie: A

Perceel: 239f en 243

Opgraving ×

Prospectie ..

Vergunningsnummer: 2010/380

Datum vergunning: 28/10/2010

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Kroonaardstraat (Wijtschate)

Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 44647,149 Y= 165161,42

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid.....	6
3 Historische en archeologische informatie.....	6
4 Veldwerk	9
5 Besluit.....	15
6 Geraadpleegde literatuur.....	15

1 Inleiding

In het kader van de geïntegreerde inventaris van het WO I-erfgoed¹ werd ook de archeologische kant van de zaak bekeken. Doel daarvan was uitspraken te kunnen doen over de aanwezigheid van dat erfgoed en de bewaringsgraad ervan. Daarvoor werden van Diksmuide tot Mesen op 18 locaties proefsleuven gegraven en archeologisch onderzocht (fig. 1). De keuze van de locaties werd bepaald na overleg met streek- en terreinkenners en na consultatie van de beschikbare cartografische en luchtfotografische informatie.

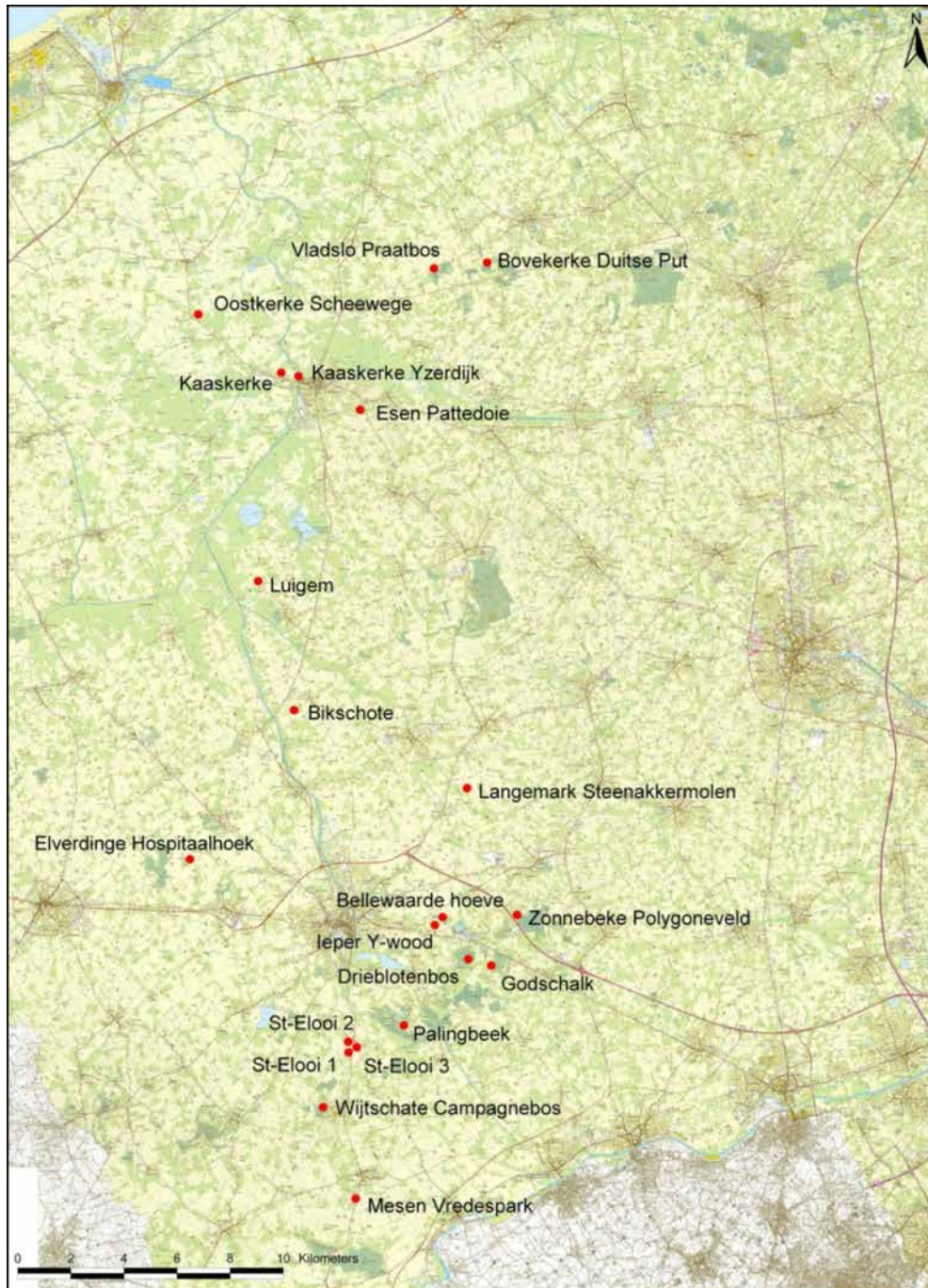

Fig. 1 Verspreidingskaart van de geproefde locaties (1/27000)

¹ Verboven H. (red) 2012: *Syntheserapport over de aanpak, methodiek, resultaten en aanbevelingen van het WO I erfgoed onderzoek*, Brussel

2 Ligging en bodemgesteldheid

Wijtschate leunt noordelijk aan tegen enkele bossen (fig.2).

Aan weerszijden van de Kroonaardstraat liggen Petit Bois en het Campagnebos, op de westrand van het plateau van Wijtschate (tot 70 m T.A.W.), van waaruit verscheidene beken ontspringen. Dit plateau maakt deel uit van de midden-West-Vlaamse heuvelrug. In het Campagnebos, oostelijk van Petit Bois loopt het terrein naar het oosten op (in de richting van het dorp) van 47,5 naar 65 m, al komen enkele beekvalleitjes (NW-ZO) dit enigszins verstoren. Campagnebos staat ook bekend als Wijtschaetebos/Bois de Wytschaete.

Op de bodemkaart valt een blok vochtige leem op met enkele slierten natte leem tussen langgerekte vlekken natte klei (beekvalleien, zoals de Wijtschaatse beek en de Diependaalbeek). Ter hoogte van sleuf 1 manifesteerde zich dit als grijs-bruin, gevlekte zandige leem, die naar onder toe zandiger werd en dooraderd was met kleilenzen en roestlaagjes.

Fig. 2 Situering van de ingreep op de topografische kaart (1/10593)

3 Historische en archeologische informatie

Wijtschate situeert zich in het centrum van de mijnenoorlog, de geallieerde poging om tussen eind 1915 en midden 1917 de Duitse, hoger en gunstiger gelegen stellingen te destabiliseren. De topografie aldaar -de rand van een heuvelrug- nodigde meteen uit om aan de slag te gaan (fig. 3).

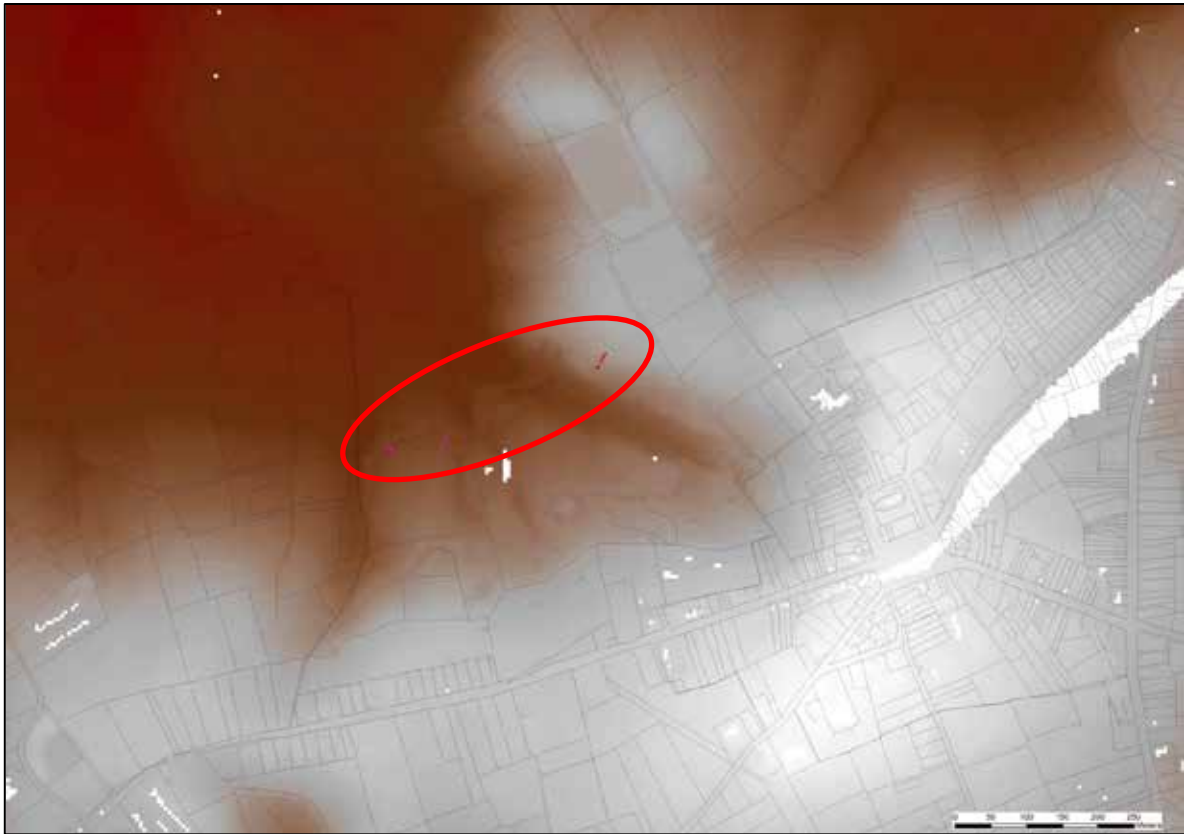

Fig. 3 Situering van de ingrepen op het DHM (1/10593)

Archeologisch onderzoek van WO I sporen in Wijtschate kwam al eerder aan bod; meer bepaald in Bayernwald in 2002 (Croonaertbos, Bois Quarante). In het kader van een restauratieproject werden toen proefsleuven getrokken om het precieze verloop van enkele loopgraven, die 4 bunkers verbonden, te achterhalen². De bewaring van de sporen was in dit geval slecht te noemen. Het terrein leek intens gediëpgrond te zijn. Wel werden de voorheen al gekende luisterschachten Berta 4 en 5 hiermee beter gekaderd

Gedurende een groot deel van de oorlog was het Campagnebos Duits terrein (fig. 4). Ter hoogte van Petit Bois lag de 1ste linie. Het vormde een lichte uitstulping in de Duitse linies. In het aansluitende Campagnebos volgde de ontdubbeling van de frontlinie, wat gepaard ging met allerlei communicatieloopgraven. Een echt (loopgravennetwerk) kwam zo tot stand.

² Project van de Association for Battlefield Archaeology in Flanders uitgevoerd voor de gemeente Heuvelland en de provincie West-Vlaanderen

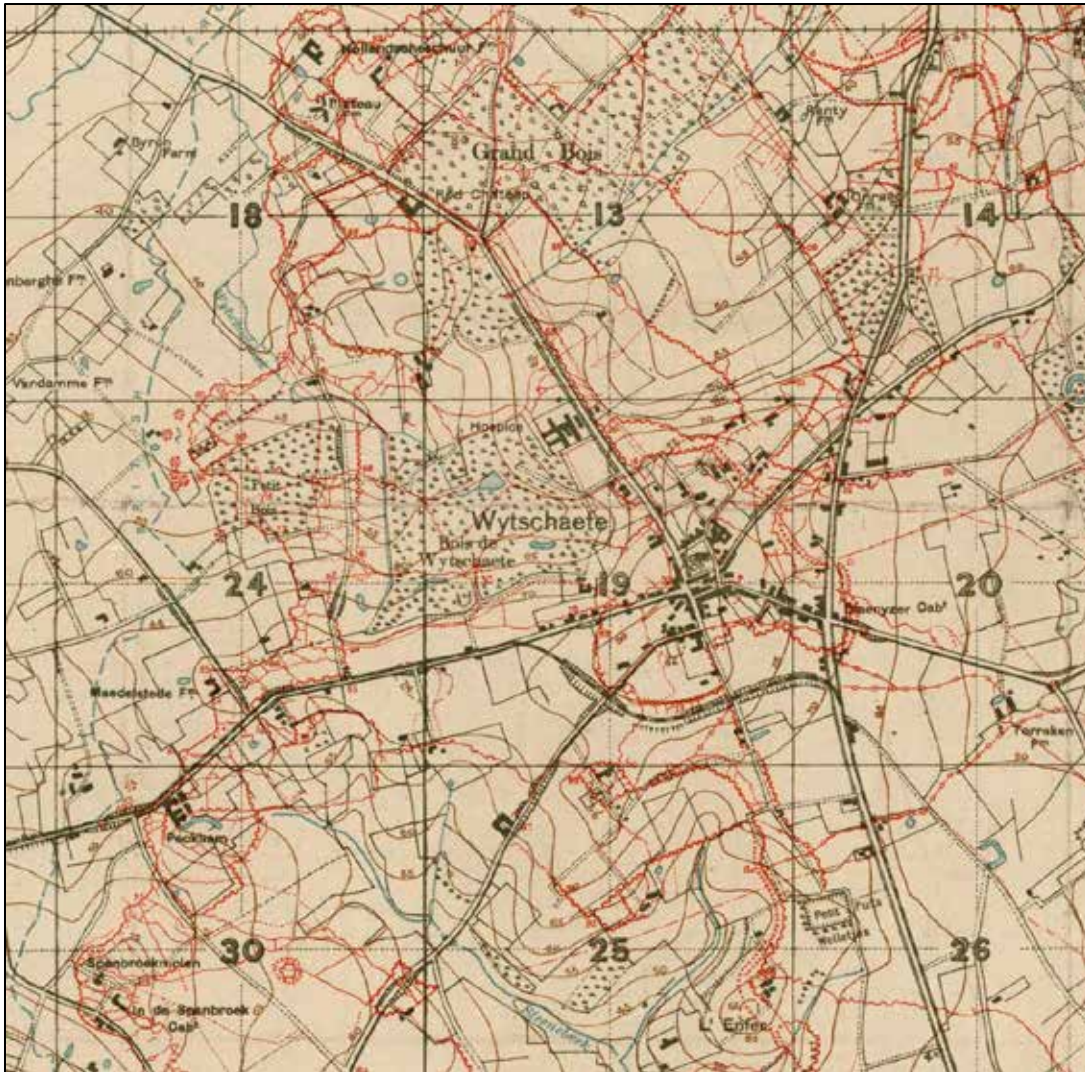

Fig. 4 Uittreksel uit een loopgravenkaart 20-02-1916

In het begin van de oorlog werd Wijtschate aanvankelijk door de Britten, later door de Fransen verdedigd. Op het einde van de 1ste slag van Ieper en de confrontaties tussen 31 oktober en 14 november 1914 werden de bossen door de Duitsers stevig in handen genomen en als steunpunt uitgebouwd. Op Frans kaartmateriaal³ is te zien dat Petit Bois, het Campagnebos en het terrein ten zuiden ervan de laatste verzetshaard vormden (fig. 5). Op 15 november is de situatie gestabiliseerd.

Enkel op het einde van de oorlog (van 7 juni 1917 tot 11 april 1918 en vanaf 28 september 1918) keerde het terrein terug in geallieerde handen.

³ Met dank aan Piet Chielens, coördinator van het In Flanders Fields Museum.

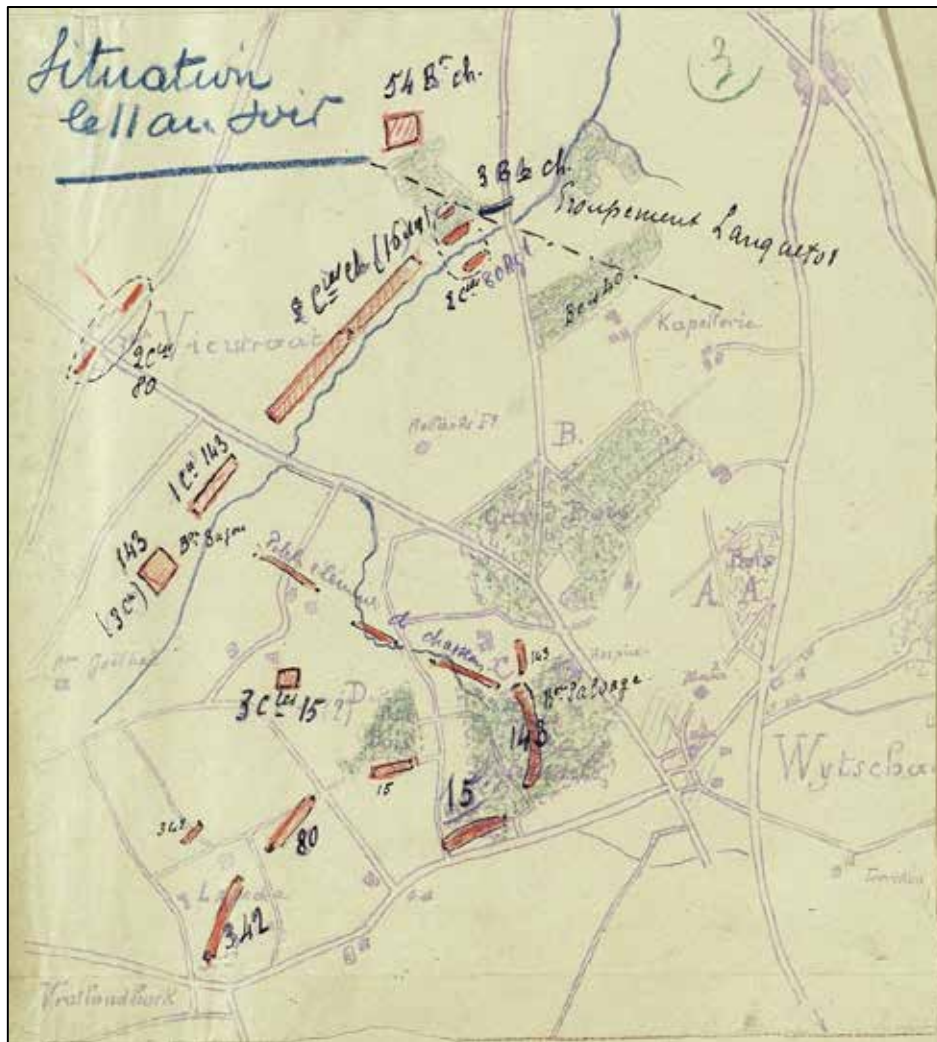

Fig. 5 Franse schets van de situatie op 11 november 1914

De ondermijningsoperaties gingen hier al vroeg van start. Zeven van de 17 ondiepe mijnen explodeerden al vóór oktober 1915. De schachten met aansluitende galerijen vertrokken vanuit de vallei van de Wijtschaatse Beek, een kleine 600 m naar het westen. Nabij Vandamme Farm is nog een toegangstrap bewaard. Hier heeft men ook een mislukte poging ondernomen om het graafwerk machinaal te doen. De graafmachine, oorspronkelijk bedoeld om metropijpen te graven in Londen, steekt dan ook nog ergens in de grond.

Twee dieptemijnen zouden volgen op 7 juni 1917.

De Duitsers, die zich zeker bewust waren van het gevaar, lanceerden tegenmijnen en groeven ook luisterschachten. Zowel in Petit Bois als in het Campagnebos zijn daar sporen -8 schachten- van aanwijsbaar. Zo is in het Campagnebos de luisterschacht Dietrich, die in een betonconstructie ingebracht was en zo aan het oog onttrokken bleef, bewaard (fig. 6). Daarnaast zijn er ook nog enkele bunkers bewaard.

Fig. 6 Luisterschacht Dietrich

Het Campagnebos en de aldaar onderzochte proefsleuf zijn in de CAI opgenomen als item 159611.

Op bepaalde topografische kaarten wordt in het bos het toponiem Het Kasteel vermeld en wordt de aanwezigheid van een motte gesuggereerd. Bij de verkenning van het bos kwamen we inderdaad een eerder kleine motte op het spoor.

De enige historische figuur die hieraan kan gekoppeld worden, is Willem van Gistel, heer van Wijtschate, die in 1280 als ridder naar voor komt, tot 1309 zou geleefd hebben en gehuwd geweest zijn met Maria van Steenhuize⁴.

4 Veldwerk

Het veldwerk⁵ bestond uit het graven van een proefsleuf en de archeologische opvolging/begeleiding van werken in functie van natuurbeheer. Het greep plaats op 27 en 28 september 2010 (fig. 7).

⁴ Warlop, II, 91/26 (p. 253)

⁵ Het Agentschap voor Natuur en Bos (mevr. Evenepoel) verleende toestemming, waarvoor dank. Op het terrein was boswachter Pierre Hubau bepalend.

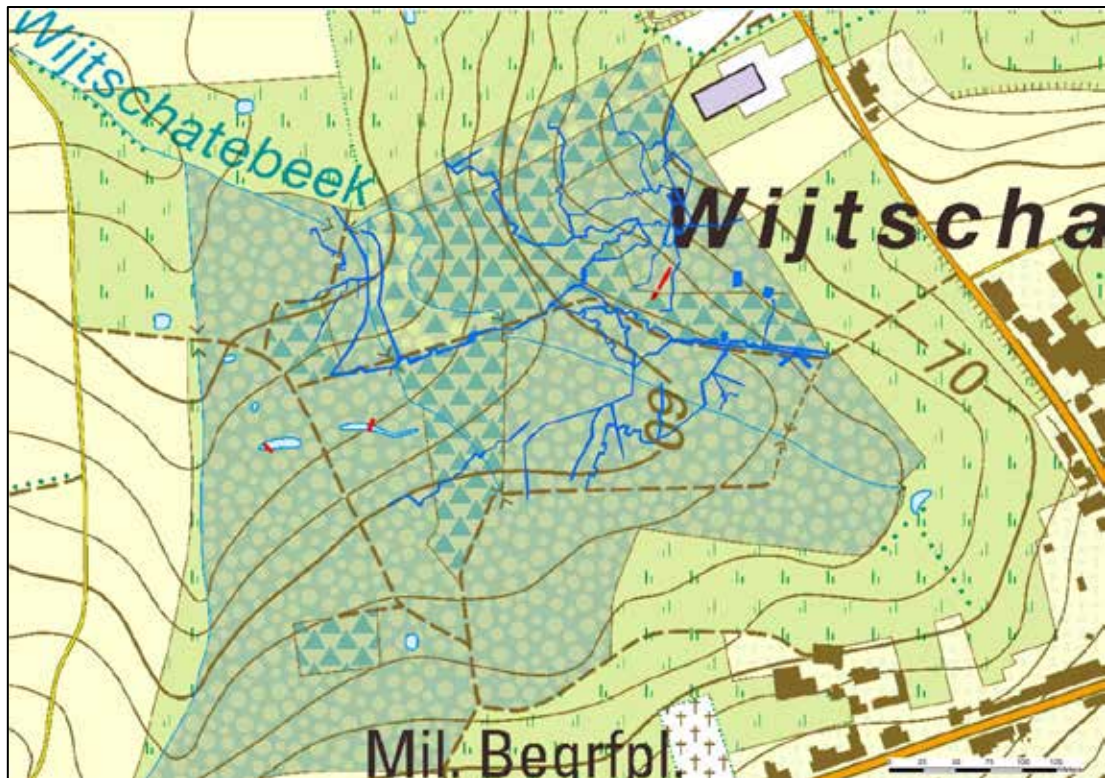

Fig. 7 De inplanting van de proefsleuf en de ingrepen op de luchtfotografische informatie (1/5274)

In de proefsleuf⁶ werden onverwacht 2, min of meer parallelle, NW-ZO verlopende Franse loopgraven aangetroffen (fig. 8).

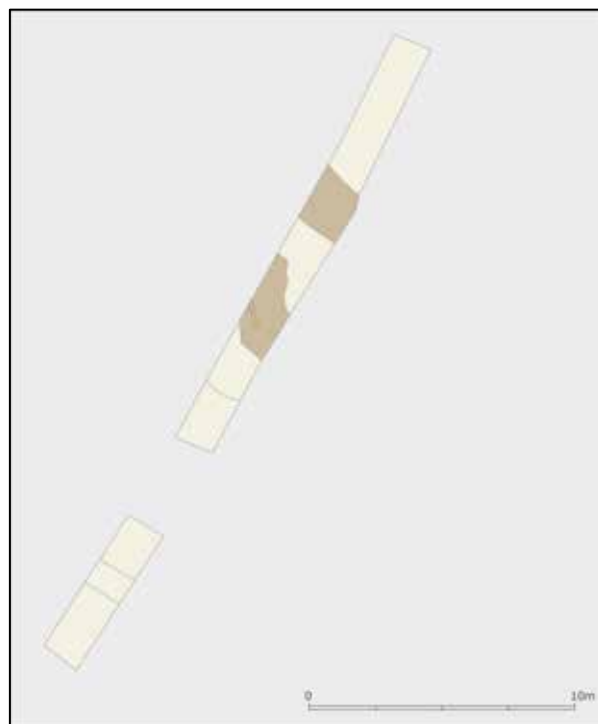

Fig. 8 Sporenplan sleuf 1 (1/287)

⁶ Heuvelland, 1ste Afd., Sie A, 259f

De dicht, bij elkaar liggende structuren zijn 0,8 m diep en 2 m breed en 1,35 m diep en 3m breed (fig. 9). De grote breedte is veroorzaakt door het feit dat ze voorzien zijn van een fire-step, waarbij de vijand kennelijk vanuit het noorden verwacht werd en ook van een uitgraving in de rug. Bedoeld als rustplaats, stapelplaats, ...?

Fig. 9 Coupes op de Franse loopgraven

Vermoedelijk waren ze niet lang in gebruik. De uitwerking is immers eerder summier. Enkele zandzakken, wat houtresten en een metalen plaat zijn de enige verstevigende elementen. Enkel Frans materiaal uit het begin van de oorlog is gevonden, zoals kogels uit 1903 en 1914.

Enkele kronkelige depressies, waarvan kon verondersteld worden dat het verlande loopgraven waren, bleken dat niet te zijn (fig. 10).

Fig. 10 Ruiming van poelen, die geen loopgraven bleken te zijn

Wel werd er heel wat -na de oorlog?- gedumpt oorlogsmateriaal in aangetroffen. Vooral Duitse uitrustingsstukken, zoals een kogeltas en onderdelen van een rugzak, naast een fietsband en resten van onbestemde wijnflessen (fig. 11).

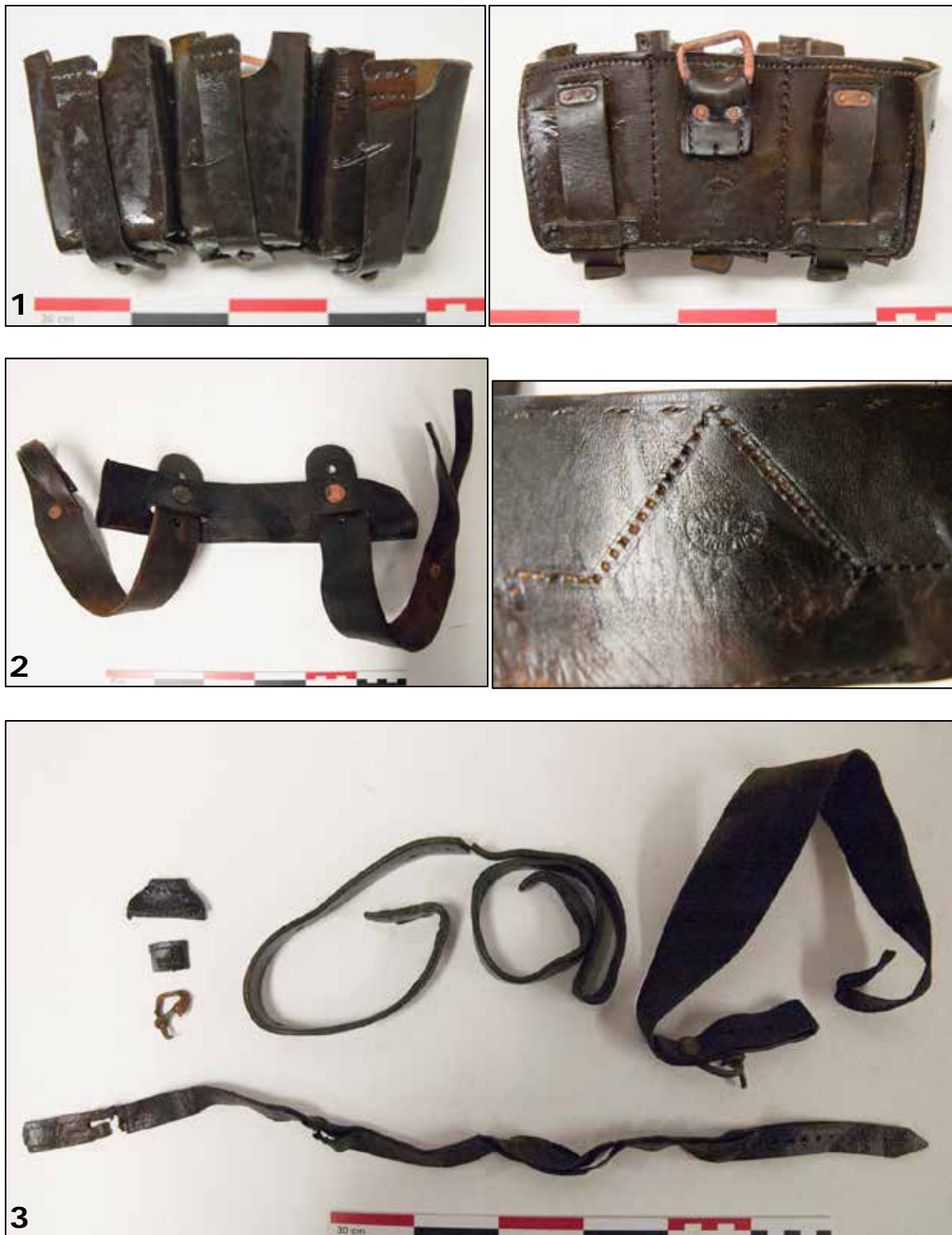

Fig. 11 Vondsten uit de poelen

1. Kogeltas V..URGHARDT / MM 2 14

2. Draagriemen van een rugzak LOHSONNE ACT.CES BERLIN / 60 OBIII ep Spandau

3. Koppelriem voor een rugzak

5 Besluit

Uit dit onderzoek kan opgemaakt worden dat er ook van een korte passage op een terrein duidelijk herkenbare archeologische sporen kunnen voortkomen.

Dat die sporen uit het begin van de oorlog dateren en niet luchtfotografisch gekend waren, versterkt het belang van en de nood aan archeologisch onderzoek op terreinen, die hiermee in verband te brengen zijn.

Hier bevestigt de archeologische realiteit de historische informatie, geeft de precieze localisatie ervan aan en laat de tijdelijkheid tot zijn recht komen.

6 Geraadpleegde literatuur

- Barton P., Doyle P. & Vandewalle J. 2005: *Beneath Flanders Fields. Tunnels en mijnen 1914-18*, (Heule)
- Bostyn F., Vancoillie J., Barton P. & Vandewalle J. 2000: Bayernwald Het Croonaertbos in de eerste wereldoorlog, *Association for Battlefield Archaeology in Flanders, Studies II*
- Demeyere F. 2011: *Report desktop research. Kemmelberg-Campagnebos*, onuitgegeven rapport i.o.v. gemeente Heuvelland
- Verboven H. 2014: De Westhoek ondermijnd (1914-18), *M&L*, jg. 33/1, p. 6-27
- Warlop E. 1968: *De Vlaamse adel vóór 1300*, Handzame, 3 delen

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

www.onroenderfgoed.be